

ΜΥΚΗΝΕΣ: Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΠΛΑΝΗ

Βαγγέλης Πανταζής
Δρ Ιστορίας

‘Ανάγκη γάρ είκότα λέγειν, καὶ τῶν τόπων καὶ τῶν ὀνομάτων μεταβεβλημένων.

Στράβων 8.3.10

Η σύγχρονη αρχαιολογική γραμματεία η σχετική με τη Μυκηναϊκή εποχή ουσιαστικά εγκαινιάζεται με ένα τηλεγράφημα, αυτό που ο Σλήμαν απέστειλε στον βασιλιά Γεωργίου στις 28 Νοεμβρίου 1876:

“Μεθ' ύπερτάτης χαράς ἄγγέλῳ τῇ Υμετέρᾳ Μεγαλειότητι ὅτι ἀνεκάλυψα τοὺς τάφους, οὓς ἡ παράδοσις ἡς ὁ Παυσανίας γίγνεται ἡχώ, ὑπεδείκνυεν ὡς τούς τάφους τοῦ Ἀγαμέμνονος, τῆς Κασσάνδρας, τοῦ Εύρυμεδόντος καὶ τῶν ἀκολούθων αὐτῶν, ἀπάντων φονευθέντων κατὰ τὸ δεῖπνον ὑπὸ τῆς Κλυταιμήστρας καὶ τοῦ ἔραστου αὐτῆς Αἰγίσθου.”

Κανένας σχεδόν αρχαιολόγος δεν συμφερίζεται σήμερα την βεβαιότητα του Σλήμαν για την ταυτότητα των νεκρών. Κανένας όμως δεν αμφιβάλλει για την ταυτότητα της ακρόπολης, όπου βρέθηκαν, με την έδρα του Αγαμέμνονα, τις ομηρικές Μυκήνες. Ποιος όμως εγγυάται την ταυτότητα αυτή;

Ο Σλήμαν ισχυρίζόταν ότι το επιστημονικό πεδίο στο οποίο ήταν ιδιαίτερα δυνατός ήταν η ομηρική γεωγραφία¹. Αυτή ήταν, υποτίθεται, που οδήγησε με τόση ακρίβεια τη σκαπάνη του. Στην πραγματικότητα όμως, όπως ο ίδιος ομολογεί, δεν ήταν του Ομήρου οι περιγραφές που τον οδήγησαν στις Μυκήνες, αλλά του Παυσανία του Περιηγητή.

Η διευκρίνιση αυτή δεν είναι τυχαία και δεν είναι καθόλου αισθάνατη: τα ομηρικά τοπωνύμια που εντοπίζουν και περιγράφουν οι γεωγράφοι και οι ιστορικοί της αρχαιότητας μας φέρουν στους αντίστοιχους ομηρικούς τόπους, υπό μία προϋπόθεση: ότι παρέμειναν σταθερά στις ίδιες θέσεις από την εποχή της σύνθεσης των επών ως την εποχή των αρχαίων πληροφορητών μας. Και η προϋπόθεση αυτή, η οποία ουδέποτε τέθηκε συστηματικά υπό διερεύνηση, πρέπει κατηγορηματικά να δηλωθεί ότι δεν ισχύει.

Aνάμεσα στην ομηρική γεωγραφία και την πολιτική γεωγραφία της ιστορικής αρχαιότητας υπάρχει τεράστιο χάσμα. Μάταια θα αναζητήσεις κανείς στα ονόματα της Μακεδονίας, της Θεσσαλίας, της Αττικής, της Ακαρνανίας και της Πελοπονήσου, καθώς και τα αντιστοιχικά εθνωνύμια, παρότι οι αναφορές στις περιοχές αυτές είναι συχνές. Η Ελλάδα δεν είναι γνωστή στον “Ομήρο” με αυτό το όνομα: σταθερά και απαρέκλιτα αναφέρεται ως Αργος. Ο, υποτίθεται, λωρ ποιητής δε γνώριζε ούτε μία ελληνική αποικία στη Μικρά Ασία – όπως ούτε στη Δύση, άλλωστε. Ο ποταμός Νείλος – όνομα επίσης άγνωστο στα έπη – αναφέρεται ως Αίγυπτος, κ.ο.κ.

Τα ομηρικά έπη μας παρέχουν μια γεωγρα-

φική – και αρχαιολογική – εικόνα απαρχαιωμένη, με τα μέτρα της ελληνικής Πρωτοϊστορίας. Είναι άραγε το αποτέλεσμα συστηματικής προσπάθειας “αρχαιούμον”, η μήτως αντανακλά άμεσα μια πολιτική γεωγραφία ζωντανή ακόμη την εποχή της σύνθεσης των επών: Η πρώτη εκδοχή, παρότι εξακολουθεί να υποστηρίζεται από κορυφαίους ομηριστές, δεν ευσταθεί, καθώς αποδίδει σε έναν ποιητή της αιώνατης αρχαιότητας κίνητρα που μόνον έναν υποψιασμένο ομηριστή της αναλυτικής σχολής μπορεί να έχει, και γιώσεις που μόνο ένας εξαιρετικά καταρτισμένος αρχαιολόγος της εποχής μας μπορεί να διαβέτει. Περισσότερο πιθανό είναι, συνεπώς, ότι στα έπη ζωγραφίζεται μια πολιτική γεωγραφία νωπή ακόμη την εποχή της σύνθε-



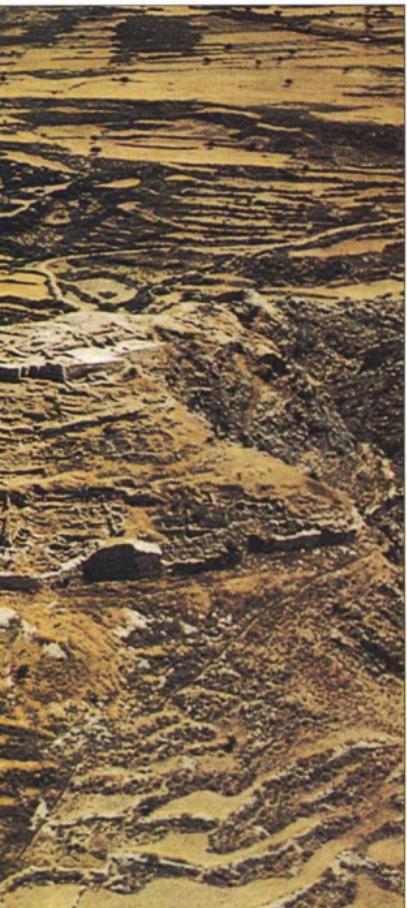
Ο λόφος με την ακρόπολη
του Μυκηναίου
(Greece from the Air,
R. Schroder, 1974.)

σης, νεκρή όμως από καιρό την εποχή της πλατιάς διάδοσής τους. Πολλά τοπωνύμια είχαν εν τω μεταξύ χαθεί.

Από τη δίκη τους πλευρά άλλωστε, οι Έλληνες της ιστορικής αρχαιότητας συχνά ομολογούν ότι αγνοούν την πραγματική θέση πολλών βασικών ομηρικών τοπωνυμίων. Η άγνοια αυτή αφενός, μεν τους υποχρέωντας να αναζητήσουν τα χαμένα τοπωνύμια, αφετέρου δε τους δελέαζε και τους διευκόλινε να τα απονέμουν στους τόπους της αρεσκείας τους. Πολλές φορές μάλιστα επιδίδονται σε αγώνα δρόμου για το ποιος θα διεκδικήσει ένα ένδοξο ομηρικό τοπωνύμιο. Μ' αυτό τον τρόπο προσέκυψαν, μεταξύ των άλλων, τρεις Πύλοι του Νέστορα, πέντε

Οιχαλίες, όλες πατρίδες του Ευρύτου, και εννέα Εφύρες, διπλά σε ισαριθμους ποταμούς με το όνομα Σελλήει! Ο τρόπος που σήμερα διεκδικείται η ομηρική Ιθάκη μάς δινει αμυδρή μόνον εικόνα εκείνου που συνεβαίνει κατά την αρχαιότητα.

Η απονομή των υμηνμένων από τα έπι τον ονομάτων ήταν τόσα μαζική και τόσο αβασάντη, ώστε δικαιώς να μιλάμε για – εσφαλμένον βέβαια – εξομηρισμό της αρχαίας Ελλάδας. Μια συστηματική αναδίφορη αποδείκνυε στις πάνω από το ένα τρίτο των ομηρικών τοπωνυμίων ήταν για την ιστορική αρχαιότητα αγνοούμενα, αμφισβητούμενα ή διεκδικούμενα! Υπό το φως αυτής της διαπιστωσης, ο επαναλαμβανόμενος ισχυ-



ρισμός ότι «από τους 164 τόπους, που ονομάζει ο «Κατάλογος Νέων», κάπου 96 έχουν λιγόπολι ταυτιστεί με βεβαιότητα», είναι τουλάχιστον αιβασάνιστος². Πέρα από τα πιθανά δικά μας λόθια ταύτισης, τι εγγίζεις έχουμε ότι οι Έλληνες της ιστορικής αρχαιότητας δεν απέδωσαν ομηρικά τοπωνύμια σε λάθος τόπους, όπου και ρίζωσαν;

Πρόκειται για ερώτημα που, πριν απ'όλα, πρέπει να τεθεί για τις Μυκήνες. Και τούτο για τρεις τουλάχιστον βασικούς λόγους:

α) Οι Μυκήνες για μεγάλα διαστήματα μεταξύ του τέλους της μυκηναϊκής και τις αρχές της ιστορικής αρχαιότητας έμειναν εντελώς, ή σχεδόν, ακατοίκητες.

β) Οι αρχαίοι Έλληνες ομιλούσαν ότι οι περισσότερες από τις πόλεις του υποτιθέμενου βασιλείου του Αγαμέμνονα είχαν άλλα ονόματα πριν αποκτήσουν τα ομηρικά³. Η Κόρινθος δεν αποτελούσε εξαίρεση. Δεν αποτελούσαν καν εξαίρεση οι ίδιες οι Μυκήνες: σύμφωνα με τον συγγραφέα του *Περί ποταμών*, το αρχικό τους όνομα ήταν Αριόν. Στη θέση τους ο Σόφοκλης τοποθετεί το Παλαιόν Άργος⁴, ενώ τα ανάκτορα του Αγαμέμνονα τα τοποθετεί – όπως και οι άλλοι δύο μεγάλοι Τραγικοί – νότια του Άργους, σ' ένα κυκλώπειο σχυρό, ορατό από την κορυφή του Αραχναίου⁵ – δηλαδή στην Τίνυνθα. Οι παλαιότεροι, Στησίχορος, Συμωνίδης και Πίνδαρος, τοποθετούσαν το βασίλειο του Αγαμέμνονα στη Λακωνία. Οι Λακεδαμόνιοι, επιπλέον, διέθεταν ταφικό μνημείο του Αγαμέμνονα αρχαιότερο από τα τουλάχιστον τριά(!) που δήλωναν κατά καιρούς οι Αργίτες (αν και τόσο τα μέσα όσο και τα δε ήταν «πεποιημένα» εκ των υστέρων).

γ) Από κανένα απολύτως σημείο των επών δεν προκύπτει ότι το βασίλειο του Αγαμέμνονα κάλυπτε την βορειοανατολική Πελοπόννησο και ότι εκεί βρισκόταν η πρωτεύουσα του. Ο αντίθετος ισχυρισμός αποτελεί κυκλικό επιχείρημα το βασίλειο θα πρέπει να ήταν εκεί, μια και εκεί βρίσκουμε τα ονόματα των πόλεων που του ανήκαν, τα οποία άμως τοποθετήθηκαν εκεί σε αντικαταστάση άλλων, αφού εκεί τοποθετήθηκε το βασιλείο!

Πώς μπορούμε, λοιπόν, κατόπιν αυτών, να είμαστε βέβαιοι πώς το όνομα Μυκήνες αντιστοιχεί στον ίδιο τόπο – που άμως ... λεγόταν πριν Άργιον ή Παλαιόν Άργος! – από τη «μυκηναϊκή», ή έστω την – οποιαδήποτε – ομηρική εποχή⁶? Δεν υπάρχει κανένα απολύτως στοιχείο μέσα στα έπη και κανένα απολύτως έξιν απ'αυτά προγενέστερο του 8ου π.Χ. αιώνα, που να συνδέει τις Μυκήνες με την Αργολίδα! Το όνομα αναζητείται για πρώτη φορά στην περιοχή αυτή τον 8ο π.Χ. αιώνα, και οριστικοποιείται στη θέση του πανάρχαιου σχυρού μάλι τον 3ο π.Χ. αιώνα. Για το κυριότερο τοπωνύμιο της ομηρικής Ελλάδας οι αρχαίες πηγές, όπως διαπιστώνουμε, δεν συμφωνούν.

Στά επί της εξάλου δεν θα βρούμε καμία απολύτως νέχη για πυλή των λεωντών, κυκλώπεια τείχη, θολωτούς τάφους, οχυρή θέση στον μυχό της Αργολίδας κ.ο.κ. Αντίθετα, οι Μυκήνες του Ομηρου ένιαν μια πόλη-λιμάνι, αφού από τον απέτελουσαν τα πλοία του Αγαμέμνονα (Πλίας, I 44). Το χειρότερο: όλες ανεξαιρέτως οι –άμεσες και εμμειούσες – αναφορές και των δύο επών στο βασιλείου του Αγαμέμνονα μας οδηγούν στη νότια Πελοπόννησο.

Προτού ασχοληθούμε μ' αυτές, ας εξετάσουμε μία (υποτιθέται) καταλυτική ένσταση που προβάλλεται συχνά και αβάσανιστα: «Οι ποιητές», λένε, «δεν κάνουν γεωγραφία. Τα έπη, εξάλου, μας μιλούν για φανταστικά πλάσματα, που ζουν σα ανύπαρκτους τόπους (ηλιατά νησιά, κινούμενους βράχους κ.ο.κ.). Πώς μπορούν, λοιπόν, να αποτελέσουν γεωγραφικό οδηγό?».

Απάντηση:

α) Σε παλαιότερες εποχές δεν υπήρχε επαγγελματικός καταμερισμός τέτοιος που να

διαχωρίζει τον γεωγράφο από τον ποιητή.

β) Ακόμη δώμας και όταν πρόσκυψε αυτή η διάκριση, ακόμη και όπου έφτασε σε πλήρη αντίδιαστολή, η γεωγραφία του πραγματικού χώρου ήταν για όλους πραγματική: όταν το σκηνικό τοποθετείται σε γνωστό χώρο, και περιγράφουμε κίνηση είτε φανταστικών πλασμάτων είτε πραγματικών ανθρώπων, η γεωγραφική περιγραφή έχει πάντα την πρόθεση της ακρίβειας. Στις μυθιστορηματικές κατασκευές μάλιστα το γεωγραφικό πλαίσιο τείνει να είναι περισσότερο ακρίβες, δεδομένου ότι αυτό είναι κυρίως που παρέχει αληθοφάνεια και πειστικότητα στην αφήγηση.

γ) Μέχρις όπου ολοκληρώθηκε η εξερεύνηση της γης, οπαιδήστησε "παγκόσμια" γεωγραφία περιελάμβαναν έναν γνωστό κέντρο και μια φανταστική περιφέρεια. Πρόβλημα υπάρχει μόνο όταν αυτές οι δύο ζώνες (πραγματική και φανταστική) συνχνέονται. Στα έποντα όμως αντιδιαστέλλονται με σαφήνεια: ένας ανεξέλεγκτος άνεμος παρασέρει τον Οδύσσεα στον κόρμο του θαυμαστού, ένα μαγικό καράβι τον επαναφέρει στον πραγματικό κόσμο βιθυνόμενο σ' έναν ύπνο "βαθύ στο θάνατο". Η φανταστική ομηρική γεωγραφία, συνεπώς, δεν θίγει το κύρος της πραγματικής. Μόνο θέμα ακρίβειας τίθεται για την τελευταία.

δ) Σε κάθε περίπτωση, για την ανάπλαση της ομηρικής γεωγραφίας – πραγματικής ή φανταστικής – ένας μόνον οδηγός υπάρχει: ο "Ομηρος". Εδώ, περισσότερο απ' όπουδήστησε αλλού, ισχύει η αρχή "Ομηρον έξ Ομηρον οα- φηνίζειν".

Μας ενδιαφέρει, πριν απ' όλα, να βρούμε ποια είναι η πολιτική γεωγραφία των επών. Μόνο όταν τη διευκρίνισμε μεταρρύθμιζε με θέση συμμετεινόμενος το ερώτημα, κατά πόσον αντιστοιχεί σε καποιαν, υπαρκή κάποιες, πολιτική γεωγραφία, και ποιας εποχής. Μόνο τότε μπορούν να ξανατοποθετηθούν και ν' απαντηθούν μερικά από τα μεγαλύτερα ερωτήματα του ομηρικού ζητήματος: πότε και πώς συντέθηκαν τα έπη, ήταν ένας ή πολλοί οι ποιητές, κ.ο.κ.

Θα πρέπει συνεπώς να αναπλάσουμε την ομηρική εικόνα αδέσμευτο από τις εσφαλμένες ή και υπόπτες "ομηρικές" ονοματοθεσίες των αρχαίων. Για την ακριβή ανάπλαση θα πρέπει να ξεδινθώσουμε τις αφηγήσεις των επών πάνω στο γεωργιασικό τοπίο χρησιμοποιώντας τα αναλόγια στοιχεία του ως σταθερά σημεία αναφοράς.

Το αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας είναι εντυπωσιακό τόσο για τη σαφήνεια και τη συνέπειά του, όσο και για τη διαφορά του από την τάχα ομηρική εικόνα που μας παρέδωσαν οι αρχαίοι. Το βασιλείο του Αγαμέμνονα κάλυπτε ολόκληρη τη νότια Πελοπονήσο, εγκολπώνωντας σ' αυτό και το βασιλείο του Μενέλαου. Ενδεικτικά:

Ι. Στη σειρά καταγραφής των βασιλείων των Αχαιών ("Κατάλογος Νέων"), που ξεκινάει από τον Βορρά προς το Νότο, προηγείται το βασίλειο του Διομήδη, που κατεξή την Αργολίδα, και ακολουθεί το βασιλείο του Αγαμέμνονα.

II. Επιστρέφοντας από την Τροία για τις Μυκήνες ο Αγαμέμνονας πρέπει να παρακόμψει τον Μαλέα ("Οδύσ.., δ 514 κ.ε.ε.).

III. Πριν απ' αυτόν, ο Μενέλαος θα έφτανε στην πρωτεύουσα του Αγαμέμνονα αφού θα παρέκαμπτε τον Κάβο-Μαλά, αν δεν τον άρπαξαν από κει οι άνεμοι στηρώνοντά τον στην Αίγυπτο (γ 249-290).

IV. Επιστρέφοντας εξάλου από την Αίγυπτο και καθ' οδόν προς τη Σάρτη, ο Μενέλαος σταματάει στην πρωτεύουσα του αδελφού του (γ 311-312).

V. Οι εφτά πόλεις του βασιλείου του, που υπόσχεται πρόκια ο Αγαμέμνονας στον Αχέλλεα, βρίσκονται στη νότια Πελοπόννησο, κοντά στην "αμφιοδερή" Πύλα (Ιλιάς, I 144 κ.ε.ε.).

VI. Εξάλου, το οποίο το βασιλείο του Αγαμέμνονα βρίσκεται σαφώς πιο κοντά στην Πύλο πάρα στην Ιθάκη, αναφέρεται ρητά στην "Οδύσσεια" (γ 193-194). Κάτι τέτοιο άσμα δεν θα μπορούσε να ειπωθεί, αν το βασιλείο αυτό άρχιζε από τις Μυκήνες και τελείωνε – ώπως υποτίθεται πώς συνέβαινε – στην περιοχή του Αράξου.

VII. Ακόμη: η Υπερηφίσια, πόλη του Αγαμέμνονα, βρισκόταν στη νότια Πελοπόννησο, αφού ο Θεοκλύμνος, για να διαφαύγει απ' αυτήν προς την Ιθάκη, καταφεύγει στο λιμάνι της Πύλου (ο 254-257).

Τα φιλολογικά και αρχαιολογικά στοιχεία φαίνεται πώς συμφωνούν: ενώ από τη μια διάθετουμε τις ιμαλογίες των αρχαίων στις έδωσαν σε πόλεις της βόρειας Πελοποννήσου ομηρικά ονόματα σε αντικατάσταση άλλων, έχουμε, από την άλλη, στη νότια Πελοπόννησο ιστορικές και αρχαιολογικές πληροφορίες για στηματικά τοπωνύμια, ίδια με αυτά του βασιλείου του Αγαμέμνονα. Ανάμεσα στις φόρου υποτελείς πόλεις των πινακίδων Γραμμικής Β' του ανακτόρου του Εγκλιανού βρίσκομε και μία Κόρινθο (Κορι-το?), ενώ το ονόμα μιας άλλης πόλης του Αγαμέμνονα, της Πελάτην, είχε διατηρηθεί καθ' ολή την ιστορική αρχαιότητα βορείως της Σπάρτης (δωρική προφορά: Πελλάνα).

Οι ομηρικές Μυκήνες, παραβαλάσσια και μάλλον απειχότα πόλη, θα πρέπει να αναζητηθούν δυτικά του Μαλέα, στον κόλπο της Νεάπολης (Παυλοπέτρη): ή της Πλύτρας, σημεία που λέγονται τους δύο κάβετους βαλάσσους άσοντας οι οποίοι ένωναν Αιγαίο με Ιόνιο και Ελλάδα με Κρήτη και Αίγυπτο.

Η γεωγραφική εικόνα των επών ανταποκρίνεται στην πολιτική γεωγραφία των μέσων του αρχαίου Μεσαίωνα, όπου επίσης παραπέμπουν και τα αρχαιολογικά realia – τα οπαί άσμα δεν μπορούμε να αναπτύξουμε στον περιορισμένο τόπο χώρου.

Η απάντηση που προέκυψε στα αρχικά μας ερωτήματα προκαλεί νέα:

α) Αι οι Μυκήνες του Παυσανία δεν είναι οι ομηρικές, τότε τι είναι;

β) Για ποιο λόγο οι αρχαίοι να αναζητήσουν και να τοποθετήσουν το ονόμα των Μυκηνών στην Αργολίδα;

και για τα δύο η κριτική ανάγνωση των αρχαίων κειμένων μάς παρέχει εύλογες απαντήσεις:

α) Οι Μυκήνες είναι το Άργος της προομητικής και της ομηρικής εποχής, αυτό που ο συγγραφέας του Περι ποταμών ονομάζει Άργιον, ο

Σοφοκλής Παλαιόν Αργος και ο Ηρόδοτος Άλος του Αργου. Κάποτε, πριν από την εποχή σύνθεσης των επών, κυριαρχούσα σε όλο τον ελλαδικό χώρο, στον οποίο έδωσε και το όνομα που διατηρούσες ώς την εποχή του Ομήρου: Αργος (=μεταγενέστερη Ελλάδα).

β) Όταν επανανακαλύφθηκαν τα έπη και οι αρχαίοι απένειμαν κατά κόρον και κατ'εικασίαν ομηρικά τοπωνύμια, η χώρα δεν ήταν πια γνωστή ως Άργος, αλλ' ως Ελλάδα. Ακούγοντας λοιπόν τον Αγαμέμνονα να δηλώνει, διά στόματος του Ομήρου, ως πατρίδα του το Αργος ("ήμετέρῳ εἰν οἴκῳ εν 'Αργεῖ", Ἰλιάς, Α', 30), υπέθεσαν ότι εννοούσε τα γνωστά τους Αργος⁸. Επεισόουσαν λοιπόν να τοποθετήσουν κάπου εκεί τις Μυκήνες, αρχικά όμως νότια του Αργους, πιθανότατα στο σχύρο της Τίρυνθας. Η οριστική εγκατάσταση του ονόματος των Μυκηνών στα ερείπια του Παλαιού Άργους έγινε μετά την καταστροφή του από τους Σπαρτιάτες και μετά την καταστροφή της Τίρυνθας ("μεταβατικών" Μυκηνών) από τους Αργείτες.

Η "μεταβύτευση" των Μυκηνών στην περιοχή του Αργους δημιουργήσεις μια θρυμματισμένη και κακοσκοπλομένη "ομηρική" γεωγραφική εικόνα που ταλαντίζει εκτός τους ομηριστές: Το βασίλειο του Αγαμέμνονα, ακολουθώντας το όνομα της πρωτεύουσας, μεταποτίστηκε, αφήνοντας πίσω του ένα κενό που καλύψθηκε από αλυσιδωτές μετακίνησεις άλλων βασιλείων. Η πρωτεύουσά του βρέθηκε ταυτόχρονα έξω από την επικράτεια που του "απονεμήθηκε" μεταβατικά και μέσα στο βασίλειο του Διομήδη! Οι πόλεις της "νέας" επικράτειας απέβαλαν τα ονόματα που είχαν, για να πάρουν ομηρικά, κ.ο.κ.

Οι αρχαίοι, για να εξηγήσουν τη μετατόπιση του βασιλείου από τη νότια Πελοπόννυσο – όπου το τοποθετούσε η αρχαιότερη παράδοση – στη βόρεια, προνήστησαν έναν αιτιολογικό θρύλο που τον προδίδουν οι ίδιες οι ασυντέτειές του: Οι Δωριείς αποβίβαστηκαν από τη Ναύπακτο στην απέναντι ακτή και δέσχισαν τη γόνιμη Πελοπόννησο διαγώνια για να εγκατασταθούν στη σχετικά άγονη Λακωνία (τοπική Αχαΐα), απ'όπου έδιναν τον εγγονό του Αγαμέμνονα Τισαμένον. Εκείνος, με τη σειρά του, ακολουθώντας αντιστροφή πορείας, κατέλειψε με τα οπλά τη βόρεια ζώνη της Πελοποννήσου (την επικράτεια του παπούτου!) και της άλλαξε το όνομα σε Αχαΐα!

Ετσι προέκυψε η μεγαλύτερη και αρχαιότερη φιλολογική και αρχαιολογική πλάνη όλων των επώνων. Μήτως ήρθε ο καιρός να βάλουμε τα πράγματα — για την ακρίβεια, τα ονόματα — στη θέση τους, ξανατοπιθετώντας ταυτόχρονα συνολικά το ομηρικό ζήτημα και το ζήτημα της ελληνικής προ- και πρωτο-ιστορίας σε νέες βάσεις⁹.

Σημειώσεις

1. ΒΑ. επιστολή στον Φίλορχο με ημερομηνία 9 Δεκ. 1888 (J. Hermann & E. Maass, Die Korrespondenz zwischen H. Schliemann und R. Virchow, Βερολίνο 1990, σ. 493), και Zeitschrift für Ethnologie (1889), 415.
2. D. Page, Η Ιλιάς και η Ιστορία, εκδ. Παπαδήμας 1988, σ. 137. Ο Page πλειστούσε σε σχέση με τον V. Buri (Νεών Καταλόγος, Λεύκια 1944, σ. 111), τον οποίο ακολούθει. Η ιστορία του Ελληνικού Έθνους (Εκδότηκ

Αθηνών, τ. Α', σ. 264), πιο πιστή στη διατύπωση του Burr, μάλιστα για 60 εξαριθμημένες και πολλές ακόμη πιθανές ομηρικές θέσεις.

3. ΒΑ. ενδεκάτικο Σύρο, στη Β 57, Στράβων 8.6.24. Πλουσινίας 2.12.5, Στράβωνος Βιλάρδιου Β 108.15. Σχόλιον στον Απολ. Ρόδιο 1.115. Σχόλιον Πλουσινίας 6.173. Πλουσινίας 7.28.2 και 13. Ευστ. 291.40. Πλουσινίας 7.7.1.2 και 24. Διδύμος 15.48.48. Στράβων 8.6.25. Πλουσινίας 2.6.5 και 2.1.1. Ευστ. 290.21 και 31.

4. Άγνωστο-Ποικιλοφόρος, Geographi Graeci Minores, τόμ. II, σ. 657.

5. Ηλέκτρα, 5.11.

6. Πιν. Ad 921.

7. Η σύγχρονη αυτή, για την οποία βλ. Ηρόδ. 5.67, είναι εμφανής στα έργα των Τραγικών.

9. Οι σκέψεις αυτές, που κατ' ανάγκην εδώ εκτιναντίνονται συνοπτικά – και συνεπώς, ελλιπώς –, έχουν αναπτυχθεί εκτενώς από το συγγραφέα στο βιβλίο του Ομηρική Γεωγραφία, τ. I. Ο εξαμηνός της Αρχαϊκής Ελλάδας και το πρόβλημα των Μυκηνών, εκδόσεις Καστανιώπη, 1996.

Mycenae: The Greatest Archaeological Fallacy?

V. Pantazis

The modern archaeological literature as regards the Mycenaean era is essentially initiated with the telegram Schliemann sent to King George on November 28, 1876, in which he announced the discovery of the royal tombs at Mycenae.

Schliemann was proud of his excellent knowledge of Homeric geography, which presumably guided his mattock with such a success. However, as a matter of fact, it was Pausanias' description, not Homer's that had led him to Mycenae, as he is confessing in the same telegram.

It should be stressed here that there is a huge gap between the Homeric and the political geography of the late antiquity. The Homeric poems supply a geographical and archaeological picture...which, according to the standards of the Greek Prehistory, is quite antiquated. The political geography presented in these epics, although real and accurate at the time of their composition, was already bygone by the time of the wide dissemination of the Homeric poems and quite misleading, since many place-names had meanwhile fallen into oblivion. The modern debate concerning the location of the Homeric Ithaka gives us only a faint idea of what the situation was in antiquity. We have no guarantee that the Greeks of the historic antiquity ascribed Homeric place-names to the correct locations, a mistake that was perpetuated thereafter, a fallacy, that is, that first of all applies to Mycenae for the following, at least three, reasons:

a. Mycenae remained totally or almost uninhabited for long intervals between the end of the Mycenaean and the beginning of the historic antiquity.

b. The ancient Greek authors admit that most of the cities of the putative kingdom or Agamemnon had different names before they got the Homeric ones.

c. There is no reference in the Homeric epics that the kingdom of Agamemnon, and consequently its capital, was located in the north-east Peloponnese.

Before the eighth century BC there is no evidence whatsoever either in the epics or elsewhere connecting Mycenae with Argolidia.

Furthermore, the philological and archaeological arguments seem to coincide: on the one hand, the ancient Greeks had given Homeric names to cities of the north Peloponnese, in replacement of the existing ones; and on the other, we possess historical and archaeological information concerning important place-names in the south Peloponnese, which are identical with those of the kingdom of Agamemnon.

The Homeric Mycenae, a coastal and probably unwalled city, should be sought west of the Cape of Maleas, in the Bay of Neapolis (Pavlopetri?) or Plytra, locations which both controlled the two main sea routes connecting the Aegean with the Ionian Sea and also Greece with Crete and Egypt.

Finally, we must decide, whether the time has come to put things, or rather names, straight, reconsidering, at the same time, the entire Homeric question as well as the question of the Greek Pre- and Proto-history on an entire new basis.